פרק ד

א הַפֵּאָה נִתֶּנֶת בְּמָחֹבָר לַקָּרַקַע[א]. בְּדָלִית[ב] וּבְדֶקֶל[ג], בַּעַל הַבַּיִת מוֹרִיד וּמְחַלֵּק לָעֲנִיִּים[ד]. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אַף בַּחֲלִיקֵי אֲגוּזִים[ה]. אֲפִלּוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה[ו] אוֹמְרִים לְחַלֵּק וְאֶחָד אוֹמֵר לָבוֹז, לָזֶה שׁוֹמְעִין[ז], שֶׁאָמַר כַּהֲלָכָה: ב בְּדָלִית וּבְדֶקֶל אֵינוֹ כֶּן, אֲפִלּוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה אוֹמְרִים לָבוֹז וְאֶחָד אוֹמֵר וְהוּא מֵאָה גְּבוֹהָה: תשעים ותשעה. פי' הר"ש עניים: [ואחד אומר לבוז לזה שומעין וכו'. ומפי' הוא ברייא וחזק יותר מהבריו לו מוכל יותר מהם. כך מלתי בפירוש שחזכור בפ"ו משנה ד']: ב [ואחד אומר לחלק לזה שומעין וכו'. שאפילו הוא זקן ופ"ד א **במחובר**. פירש הר"ב דכתיב לעני ולגר תעזוב [דהוה מלי למימר יהיה]. עיין ריש פ"ו: מוריד. פי' הר"ב דכתיב תעזוב תעזוב. לומתם שמין בהם סכנה וכו'. ירושלמי. והכי דריש לומתם מיעוטא הוא ומסתבר להוציא את מלו שיש בהם סכנה: **ומחלק לעניים.** ירושלמי (שלם) [ל"ל שמא] ירחה לעני מדעתו [ל"ל מודעתו] ויש לפניו. פי' הר"ש כדי שלא ישלין לפני עני הקרוב לו שרואהו הלכך נריך לחלק להם והוא מלשון הלא נוצו מודעתנו [רות ג]: **בחליקי אגוזים.** פי' הר"ב שמין בהם קשרים. וכ"כ הר"ש בהם הערון. והרמב"ם פי' לגוזי פרך והם מין לגוזים והוא מאד גבוה: **תשעים**

ותשעה. פי' הר"ש עניים: [ואחד אומר לבוז לזה שומעין וכו'. ומפי' הוא ברייא וחזק יותר מהבריו לו מוכל יותר מהם. כך מלתי בפירוש שחזכור בפ"ו משנה ד']: ב [ואחד אומר לחלק לזה שומעין וכו'. שאפילו הוא זקן

פירוש המשניות להרמב"ם

פ"ד א אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך בקצרך (ויקרא כג) בא ללמדנו שיניחנו פאה מחוברת לקרקע וזה בקציר ומה שדומה לזה מן הדברים שאפשר לקטן ולגדול לקחתה.

מלאכת שלמה

פ"ד א **הפאה כו'**. פי' הרש"ס ז"ל הפאה של תבואה וקטנית ואילן ניתנת במחובר חוץ מלית ודקל לומר זכות ורשות עניים ניתנת לעניים גם במחובר לקרקע ויבוז אותה וכל לאיש גבר. ותרמי קמשמע לן מדלא שיימינה במחובר ויזכו בעניים וקשיים ומדלא שיימינה לפיאסו ויבוז אותה כרלוסס ע"כ. ומשמע דגם שכחה ולקט דינם לבוז כמו הפאה בשלשתן כתיב לעני ולגר תעזוב. ועי' עוד במ"ש בסה הר"ר שמעון ז"ל לקמן פרק במרא סי' ג'. וכן נראה גם כן מן הפי' שהעתיק שם ר"ע ז"ל במ"ש בס' טוי"ט: **ב בדלית ובדקל.** ירושלמי תני בשם ר"מ כל המילות שכנה ורבנן אומרין אין שכנה אלא דלית והדקל בלבד

משנה ראשונה

פ"ד א **הפאה ניתנת במחובר.** נראה דס"ה עולות ושכחת קמה דמידי הוא טעמא אלא מדכתיב תעזוב הנה לפניהם וכולהו תעזוב כתיב הכא כדאמר בחולין דף קל"ח: **אפילו צ"ט אומרים לחלק ואחד כו'.** הא שם כולם אומרים לחלק שומעין להם וכ"כ הרמב"ם פ"ג מהמ"ע בהדיא. והיינו טעמא דהא דמתוחן לבוז ולא לחלק משום מקנת עניים הוא כדי שלא יהנו בהן הבעלים כבעל הבית שנותן ומחלק להם משלו והכי אמרי' התם בפ' הזורע וכולן אין בהם טובת הנאה לבעלים. אלא נוטלין משלהם דרחמנא זכי להו אלא בשדה ולפיכך אם רצו למחול מוחלין. אבל אם אחד מהם אינו מוחל שומעין לו. ונריך לישבב היון דלא קיי"ל כר"ש דדרים טעמא דקרא מנ"ל הכא למדרש טעמא ולומר דמהני מחילה. ל"ל דבבר שבממון ודלא מהני מחילה לכ"ע דהוי כאילו זכו בו עניים והדר יהבי ליה לבעה"ב ודמי למקדש את האשה ע"מ שאין לך עלי אלא אחר כשות ועושה לרי' יהודה בבר שבממון

ציונים

פ"ד א **הפאה**. מיי' פ"ה מהלכות מת"ע הלכה ט"ו. **בדלית ובדקל**. שם הלט"ז ופ"ק הל"ב. **אפילו תשעים ותשעה**. תו"כ פ"ג דפ' קדושים. מיי' שם פ"ב הלט"ו: ב **בדלית ובדקל**.

שינויי נוסחאות

פ"ד ב **בדלית** נד"ר הכל משנה ג' ושם בפרק זה י' משניות.

תוספות חדשים

פ"ד [משנה א] **בדלית כו'**. תע"ג דבפ' היה קולע דף ט"ז ממרינן כל מילתא תוך מזיז ותמיהה יוהדין למטה וממפלגין התם משום טירדא. והכא משום שכר כנ"ל (פר"ח). [שם] **ואי אומר לבוז**. משמע שאם כולם מסכימין לבוז שומעין להם וכ"ג מדמי' בהמוכל ל"ג שאם ג"ל שמא יש עיני ע"מ לפטור בפירוש דפטור נ"ל. (פר"ח). וכן מלתי להלית ברמב"ם פ"ב מהמ"ע הט"ו וט"ז ע"ש. ובזה ניחא דליכיל מתני' להסמיעתו מהרוייהו ולו"ק. [תי"ט ד"ה] **ואי אומר לבוז כו' או אוכל יותר מהם עכ"ל**. כן הוא בתי"כ ובילקוט גם הר"ש הניחו (מההורש"ח זצ"ל).

ראשון לציון

פ"ד [משנה א] **בעה"ב מוריד ומחלק לעניים**. ירושלמי מסיק לעולם הסולתה של בעל הבית והוא דיוק לשון מוריד (רמ"ז):

נימוקי הגרי"ב

פ"ד א תו"ט ד"ה **ואחד ואפילו כו'**. נ"ב ס"ה מפורש בתי"כ פ' אמור. ד"ה **ואחד** (הכ') **שאפילו כו'**. נ"ב גם זה מפורש בתי"כ שם.

תוספות אנשי שם

פ"ד א במשנה **בעל הבית**. ע"ל במשנה יו"ד תוי"ט ד"ה של בעל הבית: בר"ב ד"ה **הפאה כו' תעזוב כו'**. ק"ל דמהך קרא ליכא למשמע אלא שלא לחלק אלא שיהא לפניהם והם נוטלין מיהו אכתי ק"ל שיקבור היפוסו ושיקר הילפותא דמחובר לאו מהכא היא אלא מהא דתני בתי"כ הרמב"ם בפי' אמר הכתוב לא תכלה פאת שדך

ומע כה לו מולה שהרי מה שאמר לחלק מפני תליאומו הוא אפילו הכי שומעין לו כך מלאתי בפירוש הג"ן: ג **וזרקה על השאר**. פירש הר"ב כדי לקנות. וכן לשון הר"ם. וכפירוש רש"י בפ"ק דב"מ דף י' ולא נתכוון לומר דבהכי הוי קנין. אלא ר"ל לפי כוונת העני אבל לפי האמת אין זה קנין כלל: **אין לו בה כלום**. פירש הר"ב לקונסים לחודו וכו'. וירושלמי הוא מני וכו'. וטעמא מתאמר מלשון הרמב"ם בפירושו כשיקח מקצתו ויכסה מקצתו וכו'. שאחרי שכסה הפאה בפני העניים שלא יוכלו לראותה לקחתה והוא לא קנאה שזה שאין זה קנין כלל לכך קונסין אותו אף מה שלקח וזכה בה. ולשון כף נתת כדי שלא יעשה כן פעם אחרת: **נפל לו עליה**. מ"ם הר"ב ס"ג וא"ג וכו' בסמטא ובגדי רשות הרבים עיין במשנה ד' פ"ק דבבא מציעא. והרמב"ם בפ"ג מהלכות מ"ע כתב. עני שנטל מקצת הפאה וזרק על האחר או שנפל עליה או שפירש טליתו או שקנסים אותו וכו' עד שנטל מקצת הפאה בפני העניים שלא יוכלו לראותה לקחתה והוא לא קנאה שזה שאין זה קנין לוקחין מידו מה שנטל כבר דגבי נפל עליה או פירש טליתו לא שייך לומר לוקחים מידו מה שנטל דהא לא פסיקא ליה שנטל כבר מזה ולא מסתבר שיקנסו מה שלקח קודם לזה כהוגן ומשמ"כ שם וזרקה על האחר שעשה כן שלא כהוגן ודו"ק כי נכון הוא (ממהורש"ח זצ"ל). אחר המגיה ולפע"ד דמ"ל לומר כן דאי קאי רק אזריקה אינך שייך לומר לוקחים מידו מידו הא כבר זרקו ומ"ל לכתוב אין לו בה כלום משום דמתני' ומ"כ כ"ל דהרמב"ם משמעון בשאין זה דין שדה דהא יש לדקדק למה סיים ונותנין אותו לאיש אחר ולא קאי נמ"ם ונוטלין ממנו ומ"כ כ"ל דה"ק שלא זכה בגפילה או בזריקה אבל מ"מ מזה דין פאה זו כתחלתה וכבל אוין בה ואפי' הוא עצמו יכול ליטול אחר כך בין העניים ומ"כ כתב הרמב"ם ואפילו מה שנטל פי' אחר שהעבירוהו נטל בין עניים אחרים לוקחין מידו ונותנים לאחר משום קנס ולא שיהיה דינו כאילו לא נפל ומ"כ שפיר כללם הרמב"ם בחד בגף דכמה שנוטל אחר כי אין מילוק משמ"כ מאני דמיירי ממה שלקט קודם שלקט חלקם לב' בעות כנ"ל בדור כוונת הרמב"ם וכן מלאתי בפר"ח שכתב מעבירין אותה הימנה פירוש אחין לו חלק בה עוד כאחר עניים עכ"ל וד"ק (הר"ז).

ציונים

שם הלט"ז: ג **נטל**. ב"מ י'. ותוס' קדושין ר"פ האומר. ופירושלמי גיטין פרק הזורק. ופ"ק דמציעא. מיי' שם הלכה יח.

שינויי נוסחאות

ג **וזרקה** בד"ג וזרק ובד"ו ול"ג וזורק. **ופירש** בד"ס פירש וכ"ה בב"מ שם.

תוספות חדשים

ב [תוי"ט ד"ה] **ואחד אומר כו' שומעין לו עכ"ל**. כן הוא בפ"ב הנ"ל. ג [תוי"ט ד"ה] **נפל עליה כו' חילקם לשתי בבות עכ"ל**. ול"ג דגם הרמב"ם ס"ל כך ומ"ש ואפילו מה שנטל קאי רק אריש שנטל מקצת כו' דגבי נפל עליה או פירש טליתו לא שייך לומר לוקחים מידו מה שנטל דהא לא פסיקא ליה שנטל כבר מזה ולא מסתבר שיקנסו מה שלקח קודם לזה כהוגן משמ"כ שם וזרקה על האחר שעשה כן שלא כהוגן ודו"ק כי נכון הוא (ממהורש"ח זצ"ל). אחר המגיה ולפע"ד דמ"ל לומר כן דאי קאי רק אזריקה אינך שייך לומר לוקחים מידו מידו הא כבר זרקו ומ"ל לכתוב אין לו בה כלום משום דמתני' ומ"כ כ"ל דהרמב"ם משמעון בשאין זה דין שדה דהא יש לדקדק למה סיים ונותנין אותו לאיש אחר ולא קאי נמ"ם ונוטלין ממנו ומ"כ כ"ל דה"ק שלא זכה בגפילה או בזריקה אבל מ"מ מזה דין פאה זו כתחלתה וכבל אוין בה ואפי' הוא עצמו יכול ליטול אחר כך בין העניים ומ"כ כתב הרמב"ם ואפילו מה שנטל פי' אחר שהעבירוהו נטל בין עניים אחרים לוקחין מידו ונותנים לאחר משום קנס ולא שיהיה דינו כאילו לא נפל ומ"כ שפיר כללם הרמב"ם בחד בגף דכמה שנוטל אחר כי אין מילוק משמ"כ מאני דמיירי ממה שלקט קודם שלקט חלקם לב' בעות כנ"ל בדור כוונת הרמב"ם וכן מלאתי בפר"ח שכתב מעבירין אותה הימנה פירוש אחין לו חלק בה עוד כאחר עניים עכ"ל וד"ק (הר"ז).

חידושי מהרי"ח

פ"ד ג [תוי"ט ד"ה] **נפל לו עליה מ"ש הרב כו' והרמב"ם כו' ואפילו מה שנטל כו' וא"נ כן מן המשנה כו' עכ"ל**. פי' ואפי' מה שנטל דהיינו מה שנטל מקצת פאה וזרקה על השאר כו' נותנין לעני אחר אבל בנפל עליה או פירש טליתו עליה הרי עדיין לא נטל כלום ואין מקום להשגת הרב תוי"ט על הרמב"ם וק"ל.

אור גדול

פ"ד ג **נפל לו עליה ופירש טליתו עליה מעבירין אותו הימנה**. יעוין בשו"ע חו"מ (סוף סי' קנ"ו) ברמ"א ולכ"ע אם בני העיר יכולין לסגור הדלת ולגרום עם המושלים שימחו בבאים לגור או ע"י מונע אחר הרשות בידם. ויעו"ש בהגר"א (ס"ק מ"ח). דהביא ממשנה זו. והוא ממהרי"ק (סי' קצ"א) דהביא ראיה זו ויעו"ש היטב דהביא בב' אופנים. א') דמה הכא דכבר זכה במקצת ולקח אפ"ה יכולים להעבירו ממנו מאחר שהוא הפקר התם דרוצה לזכות בישוב והם קדמוהו לזכות בישוב מהשר לא כ"ש שיכולים להעביר מן הבא לזכות. ואח"כ כתב עוד באופן אחר דהכא אם אותו שפרש טליתו שיכולים להעבירו ממנה אם הוא יגבר בזרוע וביד חזקה על הבא להעבירו ויקדים ויטלנה בידו ממש פשוט דהוא זריז ונשכר. והנה לפן הא' דימה לאותו שבא לזכות ביישוב לפירש טליתו. ובני העיר יכולים להעבירו ממנו כמו הכא דיכולין להעבירו. ובפן הב' דימה בני העיר לפירסו טליתם ואותו שבא לזכות רוצה להעבירו ויכולים לחזק עצמם בזרוע ולזכות. והנה לכאורה הראיה היא לנגדו דהנה הרמב"ם (פ"ב ממ"ע) כתב דקונסין אותו ומעבירים אותו ממנה דאפי' מה שנטל נוטלין ממנו. והוא מתוספתא בשם ר"מ ויעויין בתוי"ט ובתוס' חדשים הכא דקאי גם אפירש טליתו. ואפי' להגר"א בשנות אליהו דחכמים פליגי היינו דלא קנסי אבל מ"מ מוכח דאיסורא הוא לכ"ע. והיינו מה שכיסה וגרם לכסותן מן העניים שלא יזכו בהן בכדי שאח"כ יזכה הוא. א"כ מבואר דבדר הפקר אסור לגרום שלא יזכו בהן אחרים כל שלא זכה מדינא. וא"כ ה"נ כיון דהיישוב הפקר איך יכולים בני העיר למנוע ולסגור הדלת מן הבא לזכות. אמנם ז"א דהכא המניעות שמונע מהן הוא מניעה בעלמא שלא מדינא. אבל התם מה שמונעים עפ"י השר כיון דהשר יכול למנוע ע"פ דין דדינא דמלכותא דינא א"כ גורמים למנוע עפ"י דין הוי כמקדים לזכות דמותר כיון דזכייה מדינא ה"נ כל שגורמים למנוע עפ"י דין מותר

תוספות אנשי שם

הר"מ ע"כ. ואחר המחילה זו שגגה שיצאה מלפני השליח שמצות פאה במחובר ולי קצר עכר מיד אלאו דלא מלכה. ומה שפסק הר"מ בפ"ג הט"ו הוא ענין אחר שאם רצו העניים כולם לחלוק ביניהן הרי אלו מחלקין (ש"ל): ג תוי"ט ד"ה **אין לו כו' וירושלמי הוא תני כו'**. ז"ל הירושל' תני בשם ר"מ קונסין אותו ומעבירין ממנו את התלוש ואת המחובר ומשמע דת"ק פליג וכן משמע בתוספתא. ואפשר דכולה ר"מ היא ור"ש אומר כו' ור"ע מד' הרמב"ם ז"ל שאם היו מכמיס תלוקים עליו לא ס"ל לפסוק כר"מ (חדושי הר"ן שם): בתו"ח ד"ה **אמר המגיה**

משנה ראשונה

שומעין. ג"ז מת"כ הביאו הר"ש: ג **וזרקה על השאר**. פי' הר"ב כדי לקנות וכ"כ רש"י בפ"ק דב"מ דף יו"ד וכ"כ הר"ם. נראה דדייקי

ח. לף שאינו מתכוון להלכה. רק משום שחלש מחבריו: **ט.** ג' מעניים: **י.** וסבור לקנות בהכי: **יא.** לף פאה שזרק קנסוהו: **יב.** ד' חמותיו לא קנו לו. רק בגדי ר"ה וסימטא. ג"י מדנפל גלי דעתיה דלא רצה לקנות בד"ג: **יג.** ור':

משנה שלישית

ג **נטל מקצת פאה וכו'**. כשיקח מקצתו ויכסה מקצתו לוקחין מידו הכל בין מה שלקח ובא לידו ובין מה שכסה וזה קנס וכן אמרו קונסין אותו ומעבירין ממנו את הכל את התלוש ואת המחובר ועומר השכחה יתבאר אחר זה.

מלאכת שלמה

הלית מפני תליאותה והלקל מפני גובהו. וכמ' ירמיה סי' ק"ס בגלית ובלקל פי' שהכיבו התבואה והגפן על הלקל ע"כ. ולקוב זה נראה שגורס לר"ק ז"ל במכלול במלק הלקלוק עלה ג"ח שם לא נפל טעות שם וז"ל שם וכן זכרוהו במשנה ובגלית הלקל בעה"ב מוריד ומחלק לעניים ע"כ. אלא כן בשרשים בחלק העניו כתב בגלית ובלקל ע"כ. ולקחה לע"ד על ס' ירמיה דהא תמריס נמי חייבין בפאה כדמנן לעיל בפ"ק ומשמ דהא קמ"ל בפירושו ז"ל אלא מיבעי לפירות דלא גופיה דמוריד ומחלק אלא אפילו למה שמורכב על הלקל אע"ג דהיא מלמעלה אלא שכיסה מוריד ומחלק. ולזה הר"ם ז"ל דמסיק בירושלי' שפיר' תאמר קורא אם פאה למעלה הטריחו על בעה"ב שתהא הולאה משלו ע"כ: **ג נטל מקצת פאה וזרקה על השאר**. שמצור היה שבכך יקנה האחר ויזכה בו וכמנו תוס' ז"ל (שם בב"מ) מעבירין אותו. אפילו רצה לא מקרי ואע"ג דעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה נקרא רצה היינו משום דאפשר לי' למטרח ולמיזבן אלרעא אחריתי אבל במציאה או בהפקר דל"ל הכי אפילו רצה לא מקרי ע"כ. ונלע"ד פי' לפירושם מעבירין אותו אפילו רצה לא מיקרי פי' המעביר את גופו ממנה ל"מ שאינו נקרא רצה דמעבירין לכתחלה משמע אלא אפילו מי שפירש טליתו אינו נקרא רצה. עי' בהר"ן ז"ל פ' האומר דף תרמ"ז. ומפני שראיתי מי שחלק עמי בזה לומר דאינו נקרא רצה קאי אמי שפירש טליתו דוקא הוצרכתי לכתוב דעתי בזה. ומ"מ עי' בנ"י בפרק מזקת הבתים בדף קפ"ט. ולי הוה גרסי' בתלוש: **ג נטל**. אחד מן העניים מקצת פאה שלקט כבר וזרק לו על האחר כדי לקנות: **אין לו בה כלום**. אפילו בסה שלקט דקונסין אותו ומוציאין ממנו התלוש והמחובר: **נפל לו עליה** וכו'. אף על גב דלרבע אמות של אדם קונות לו בסמטא ובגדי רשות הרבים, הכא בשאה מבילו לא תקינו ליה רבנן שיקנו לו מרבע אמותיו. אי נמי כיון דנפיל עליה, גלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה לאקני, בזרבע

מאות לא ניחא ליה לנקני: **ה שלש אבעיות ביום.** שלש פעמים מתגלה בעל הבית ונראה בתוך שדהו כדי שיקחו העניים פאה. אבעיות לשון גלוי, נבעו מלפנינו (שופטים ג') מתרגמינן מגלין מטמרוהי: **בשחר.** מפני המיניקות שבניהם יפנים בשחר ומז ים להם פנאי ללקט: **ובחצות.** מפני המיטות שדרכן לנוח בחצות והולכים ללקוט פאה: **ובמנחה.** מפני הזקנים ההולכים על משענתם ומין

טַלִּיתוֹ עָלֶיהָ, מַעֲבִירִין אוֹתוֹ הַיְמָנָה״י. וְכֵן בְּלֶקֶטיו, וְכֵן בְּעֹמֶר הַשְּׁכָחָהיז: **ד פֵּאָה אֵין** קוֹצְרִין אוֹתָהּ בְּמַגָּלוֹת״, וְאֵין עוֹקְרִין אוֹתָהּ בְּקַרְדֻּמוֹת״, כְּדֵי

שֶׁלֹּא יַכְאִיב אִישׁ אֶת רֵעֵהוּיט: ה שָׁלֹשׁ אַבָּעְיוֹתיכ וּבַחֲצוֹתיג וּבַמִּנְחָהיד. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, לֹא עוקרין. נספר המגודה ומין מוטעין ועין נמשנה י׳: [**כדי שלא יכו איש את רעהו.** מרוב עם הנמים ללקוט ודוחקים זה את זה או שמא יתקוטטו. כך מלמדי בפירוש שמזכור פ״ו משנה ד׳]: **ה** [**ובחצות.** פי׳ הר״ב מפני בעומר השכחה. הוא הדין בשכחת קמה מלא דשכחת עומר בהדיא כמיב ושכחת עומר ושכחת קמה מבשדה לרבות שכחת קמה למרינן במשנה ו׳ ושם כתוב בפירוש הרמב״ם במיובי קמה והם לקט ופאה. גירסתו בההוא ירושלמי הכי הוה ולא גרם כלשון הר״ב שם. ולהרמב״ם ילפותא מחריגא אית ליה לשכחת קמה. וכמ״ש במשנה ז׳ פרק ו׳ לפי שמור הכתוב ושכחת ולא תשוב. ועיין מה שכתוב בפ״ו מ״י בס״ד [ומלמדי במשניות כתובים בקלף הגירסא וכן בשכחה]: **ד במגלות.** הם חרמשים. וקרדומות. הם ממיני הפטישים והדבר כולו מבואר. **ה שלש אבעיות.** שלש בקשות מלשון אם תבעיון בעיו (ישעיה כא). ואמרו נותנין הפאה **בשחר.** בשביל המניקות שהם מצטרכות לאכול בבקר ובחצות

פירוש המשניות להרמב״ם

ד מגלות. הם חרמשים. וקרדומות. הם ממיני הפטישים והדבר כולו מבואר. **ה שלש אבעיות.** שלש בקשות מלשון

מלאכת שלמה

בלשון המוס ז״ל אבל רצא לא מקרי הוא ניחא שפיר טפי דמהיכא תיקא מלעתין לומר להכי מעבירין הוו רצשים עד דאלטריך למימר לא הוו כיון שבקוש עשה מנן דעותין להם רשות להעבירו אלא ולאי לא אלא קאי רק אמי שפירש טליתו וכדמוכח מהסם פרק מזקת הבתים גי״י. ועי׳ בקולון שרש קל״ח. ובשרש קל״ב דף רכ״ז כתב ז״ל דהא לה״ד למי שפירש טליתו על הפאה ובא אחר להעבירו ממנו שהרי יכול לעשות כן מפני שהוא הפקר ומ״מ אף כי יכול לעשות כן פשיטא ופשיטא שאם הרשאתן שפירש טליתו עליה בתוך ז׳׳ל אבל רצא לא מקרי הוא ניחא שפיר דייקינן הלא קנה דמהיכא תיקא מלעתין לומר להכי מעבירין הוו רצשים עד דאלטריך למימר הלא הוו כיון שבקוש עשה מנן דעותין להם רשות להעבירו אלא ולאי הלא קאי רק אמי שפירש טליתו וכדמוכח מהסם פרק מזקת הבתים גי״י. ועי׳ בקולון שרש קל״ח. ובשרש קל״ב דף רכ״ז כתב ז״ל דהא לה״ד למי שפירש טליתו על הפאה ובא אחר להעבירו ממנו שהרי יכול לעשות כן מפני שהוא הפקר ומ״מ אף כי יכול לעשות כן פשיטא ופשיטא שאם הרשאתן שפירש

ד **מגלות.** קולרין בהן חטין ושעורין. קרדומות גדולות וקוצצין בהן שבולת שועל. הרמ״ם ז״ל. וה״ל שלמה אירילי״ו ז״ל פי׳ נקרדומות כגון פתח בגלים ושומים שדרך לעקור אותן בקרדומות. שלא יכו איש את רעהו. מפני שדיעם לבוז ע״כ: **ה שלש**

ציונים

ד פאה. מיימוני שם הלט״ו: **ה שלש אבעיות.** שם הלי״ז.

שינויי נוסחאות

אותה הימנו כ״כ בד״מ בג״ד ובד״פ בע״כ ובד״ם בל״ם אבל בד״ע ול״ו ול״ב אותה הימנה ובד״ם אותה ממנו ובדפוסים המדפיס הגירסא אותו הימנה וכ״כ במשב״ג ובב״מ שם.

נימוקי הגרי״ב

ג **וכן בלקט כו׳.** נ״ב נקט סדורא דקרא כמ״ש במורה פ׳ קדושים לא מכלה פאת שדך ולקט קצירך. וכן בפ׳ אמור בעניני המועדות. ודין שכחה בפ׳ תצא. וכן המס׳ סדורה מתחלת מ״ם עד ממנה י׳ פ״ד דיני פאה. וממ״ש עד מ״ו פ״ה דיני לקט ומ״כ דין השכחה. ונקט סדורא דקרא משם לקטיניהו יחד מני לקט שכחה ופאה ונקטינהו בהדוה כמ״ש המ״ט פ׳ זה ד״ה מן הלקט כו׳. ולכן לקדק התנא כאן ומני וכן בעומר השכחה משום לישנא דקרא הוא ושכחת עומר אף דנוסג נקמה.

אור גדול

ואינו דומה להכא דגורם למנוע שלא עפ״י דין. ותימה על מהרי״ק דפשיטא ליה דאותו שפירש טליתו יכול לגבר בזרוע ולזכות והוא נגד הרמב״ם. אך כבר נתבאר אף דהכא קנסינן מ״מ התם י״ל דמותר דכל דהמניעה תהיה אח״כ מדינא מותר לגרום למנוע משא״כ הכא. ויש לעיין קצת מ״ט בהא דב״מ (דף י.) בנפל עליה ובא אחר והחזיק בה זכה בה דמבואר אם החזיק אותו שנפל בעצמו וקדם לזכות בה זכה בה מ״ש דלא קנסינן ליה כמו בפאה ולקט. ואפשר דפאה ולקט ממון עניים

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

יד. הטלית מהפאה אבל לא קנסוהו בטליתו. שכבר היא שלו והיא שמלתו לעורו: **טו.** קמ״ל דלא מבעי פיאה דעניים משמרין במקומה. ומצא הפקדן ברור. אלא אפי׳ לקט ושכחה. דקפץ אמו גם מוצא מפוזר. ולהכי אין העניים מפקפקין אחריה ושמא לא ימצאוה. אפ״ה קנסוהו: **טז.** נקט עומר כדכתיב. וה״ה קמה שכחה: **יז.** זעטוטן: **יח.** המקקט: **יט.** במטפס הפאה:

משנה ראשונה

מדקתני זקקה ולא קתני היתה משום דהיתה לא מוכח דבדי לקוט מיכוון אלא מורחים להיתה בסמוך לו ודוכתא הכא אתרמי לי׳. אבל זקקה משמע מרחוק שלא היתה בגדו בסמוך לו ומוכח דבדי לקוט עביד. ובהכי מיושב מ״ש מוי״ט להרמב״ם דליתא ופיפא טוטלין ממנו כל אמאי לא בעי׳ מילוק. משום דלעיל יש מילוק דבריתא דוקא ובקה אבל היתה לא ופיפא אין מילוק: **וכן בלקט וכן בעומר השכחה.** גרלה דה״ה בפרט ועוללות ותני ושייר: **ד כדי שלא יכו.** לריך טעם בדלית לה מומרין כולם לבוז שומעין להם כדפי׳ לעיל ומה לא תשמו שיפיל אחד את חבירו מן המילון: **ה שלשה אבעיות.** פי׳ הר״ב לשון גילוי שמתגלה בעה״ב ונראה כו׳ שאין רשות לעניים ליכנס לשדה כשאין בעה״ב שם שלא יגנבו מן הקניר. והרמב״ם פי׳ **בשחר ובחצות ובמנחה.** הרמ״ם בפי׳ כתב שקשה לו לפרש שמלקטין שלש פעמים פאה שהרי מיתה בקוף השדה ובפעם אחת בתין ומלקטין הכל. אלא אחד מזמנים הללו קאמר. ות״ל בלקט מיירי שמפזר בכל השדה ומה שמיתין הלו מלקטין הלו. ולפ״ז משמע דגם בלקט ושכחה אחרו שלש אבעיות ולא משמע הכי בפ״ה מ״ו ושם פי׳. ולפי מ״ש הר״ב מפני המיקות והתינוקות והזקנים. לריך טעם להמיניקות הטוטלות בשחר ולמי טוטלות הכל ולא יסיירו למינוקות ולזקנים. אבל פעמים שטוחין בשדה אחר ותין טוטלין פאה ותין בתין לכתן ובאים התינוקות בחלות ואם לא בחו התינוקות שהיו בשדה אחר בשחר כתן לזקנים: **ר״ג אומר לא**

הוא הוי כיש להם קצת זכייה בזה ולכך כל שמונעם קנסינן ליה משא״כ בהפקר בעלמא דאין להם שום זכייה. וביותר נראה דהכא קנסינן ליה בכדי שלא יבואו לידי קטטה וכעין התקנו שלא ילקטו במקלות ולא בקרדומות כדי שלא יכו זא״ז. וכ״ה בשמ״ק ב״מ (דף י.) בשם הר״ן ולפ״ז שוב אפשר דבדבר הפקר מותר לגרום מניעת זכייה אף שלא עפ״י דינא רק הכא בפאה שאני מא׳ וב׳ טעמים. עכ״פ ראיה אין לו למהרי״ק מהכא רק מסברא נראה שמותר כל שהמניעה תהיה עפ״י דין מותר לגרום מניעת זכייה עפ״י דין ואפשר גם שלא מדינא מותר לגרום מניעת זכייה בדבר הפקר וכנ״ל. והנה המבי״ט (ח״ג סי׳ ל״א) השיג על מהרי״ק דבישוב כיון דיש לו רשות עפ״י ב״ד הוי ככבר זכה דאסור ליטול ממנו אותו זכות יעוי״ש. ואינני מוכרח. דמה דיש לו רשות עפ״י ב״ד היינו דיש לו רשות לזכות. וכמו בכל הפקר דיש לו רשות לזכות ואפ״ה יכול לגרום לו מניעת זכייה וה״נ כן. עכ״פ איך שיהיה בגוונא דהרמ״א ומהרי״ק הנ״ל דעדיין אין לו רשות לדור רק עפ״י בקשת השר ומשתדל וטורח אצל השר שירשהו לדור א״כ פשיטא דלא נקרא זכה דהא עדיין אין לו רשות לדור רק עפ״י רשות השר וא״א אינו אלא כמו משתדל לזכות דבר הפקר דהדין עם מהרי״ק. וזה נראה נכון בדרך הכרעה מצד הסברא. ויש לעיין בזה הרבה מסי׳ קס״ג מעניני מסים:

תוספות אנשי שם

כו׳ כנ״ל ברור כוונת הרמב״ם כו׳. וכ״כ בספר מהר״מ מיץ שם וכ׳ שדייק הרמב״ם כן מדלא תני ובא לאחר והחזיק בה זכה בה כתתן בפ״ק דב״מ. ומ״מ שפיר דייקינן דלא קנה בנפילתו עליה דאז שייך לומר שקונים מותו בשביל שרצה לכתות אף שעדיין לא קנה. מש״כ אם היה קונה עשה בנפילתו ב״ק כהוגן עשה ותמהי קנסינן ליה ע״כ: במשנה **וכן בלקט.** לרבותא דלא מצינו בפאה דלא זכה דאכתי מחוסרת קצירה אלא אפילו בלקט. ול״מ בהאי דהיינו בעה״ב כדי שיטלוה עניים דפשיטא שלא היה דעתו לזה לבדו ולפיכך ותמי שלא זכה. אלא אפילו בשכחה שאין שם דעת בעה״ב אפ״ה לא קנה (ש״ל). ותנא נקט סדורא דקרא כמ״ש במורה פרשה קדושים לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך וכן פ׳ אמור בעניני המועדות ודין שכחה פ׳ תצא. וכן הממ׳ סדורה מתחלת מ״ם עד מ״י פ״ד דיני פאה. וממ״י עד מ״ו פ״ה דיני לקט ומ״כ דין השכחה. ונקט סדורא דקרא משם לקטיניהו יחד מני לשו״פ ונקטינהו בהדוה כמ״ש המ״ט לק׳ במ״ו (רי״ב): **ה שלש כו׳ מתגלה.** כן פי׳ הר״ש מהירוש׳ אבל הר״מ פי׳ ג׳ בקשות מלשון אם תבעיון בעיו. ובקה תמה מפי׳ לא פי׳ כהירוש׳. ות״ל משום דבריש פ״ק המניע עליה דאז שייך לומר שקונים מותו בשביל שרצה לכתות אף שעדיין לא קנה. מש״כ אם היה קונה עשה בנפילתו ב״ק כהוגן עשה ותמהי קנסינן ליה ע״כ: במשנה **וכן בלקט.** לרבותא דלא מצינו בפאה דלא זכה דאכתי מחוסרת קצירה אלא אפילו בלקט. ול״מ בהאי דהיינו בעה״ב כדי שיטלוה עניים דפשיטא שלא היה דעתו לזה לבדו ולפיכך ותמי שלא זכה. אלא אפילו בשכחה שאין שם דעת בעה״ב אפ״ה לא קנה (ש״ל). ותנא נקט סדורא דקרא כמ״ש במורה פרשה קדושים לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך וכן פ׳ אמור בעניני המועדות ודין שכחה פ׳ תצא. וכן הממ׳ סדורה מתחלת מ״ם עד מ״י פ״ד דיני פאה. וממ״י עד מ״ו פ״ה דיני לקט ומ״כ דין השכחה. ונקט סדורא דקרא משם לקטיניהו יחד מני לשו״פ ונקטינהו בהדוה כמ״ש המ״ט לק׳ במ״ו (רי״ב): **ה שלש כו׳ מתגלה.** כן פי׳ הר״ש מהירוש׳ אבל הר״מ פי׳ ג׳ בקשות מלשון אם תבעיון בעיו. ובקה תמה מפי׳ לא פי׳ כהירוש׳. ות״ל משום דבריש ג׳ק פליגי רב ושמואל בהלה כדעת דהיינו המבעה דתנן התם רב מפ׳ מלשון אם תבעיון בעיו ושמואל מל׳ נבעו מלפנינו וסבר הר״מ כהירוש׳ דהכא מזיל בשמואל והוא רלה לפרש כרב מע״ג דהתם